

DEPARTEMENT VAN LANDBOUW EN VISSCHERIJ
DIRECTIE VAN DEN LANDBOUW

BEDRIJFSUITKOMSTEN
VAN DEN LANDBOUW
1942—1943

(VOORLOOPIGE CIJFERS)

St. d.
1942-1943

St. d.
1942-1943

VOORBERICHT

De hierbijgaande brochure bedoelt de beweging te illustreeren, welke zich in de bedrijfsuitkomsten der landbouwbedrijven gedurende de laatste twee boekjaren heeft voorgedaan. Derhalve verdient het aanbeveling om met de absolute grootte der bedragen voorzichtigheid te betrachten. In dit opzicht zijn de in dit onderzoek betrokken bedrijven te gering in aantal. Eveneens moet er voor gewaarschuwd worden om uit de betrekkelijk kleine groep bedrijven gevolgtrekkingen te maken ten aanzien van den gang van zaken in het Nederlandsch Landbouwbedrijf in het algemeen. Daarvoor is de representatie der verschillende bedrijfsvormen en bedrijfsgrootten in het geheel te aanvechtbaar. Immers het voor Nederland zoo belangrijke kleinbedrijf is te zwak vertegenwoordigd.

Niettemin wordt het dezerzijds gewenscht geacht, om, vooral nu het landbouwbedrijf van zoovele verschillende zijden kritisch wordt beschouwd, aan te toonen, dat het hier ook niet overal „botertje is tot aan den boom”. De moeilijkheden, welke het landbouwbedrijf ondervindt zijn legio en zijn in vele gevallen onoplosbaar.

Veebeperking, tekort aan voedermiddelen en kunstmest, moeilijkheden op het gebied der arbeidsvoorziening, enz. zijn niet bepaald gunstige factoren voor de groote en moeilijke taak, die de akkerbouw en de veehouderij zich onder de huidige omstandigheden ziet opgelegd.

En de hierv vermelde uitkomsten toonen aan, dat de opgaande lijn sinds 1938—1939 in vele gevallen heeft plaats gemaakt voor een dalende tendens.

Deze brochure werd op de bedrijfseconomische Afdeeling IX A samengesteld door den adjunct-commies A. G. W. van Leeuwen.

De Chef der Afdeeling,
Ir. C. H. J. MALIEPAARD.

BEDRIJFSUITKOMSTEN 1942—1943

Inleiding

Aan de dringende behoefte, getuige de vele vragen daaromtrent, naar cijfers betreffende de bedrijfsuitkomsten 1942—1943 heeft deze prognose haar ontstaan te danken. Het woord „prognose” duidt reeds aan, dat de hiervolgende bespreking der bedrijfsuitkomsten slechts een voorloopig karakter heeft en dat de hierachter volgende cijfers met de noodige voorzichtigheid moeten worden gebruikt. Het is inderdaad een feit, dat de bedrijfsuitkomsten, zooals deze worden besproken in „De Economische Toestand van den Landbouw”, een nummer van de Verslagen en Mededeelingen van de Directie van den Landbouw, in verschillende gevallen eenigszins als mosterd na den maaltijd komen, terwijl in de laatste jaren tengevolge van den oorlogstoestand ook in het verschijnen van deze publicatie een niet onaanzienlijke achterstand is ontstaan.

Een op de lippen van alle aandachtige lezers liggende vraag is: „Zou het dan geen aanbeveling verdienen de verwerking der cijfers zoo te bespoedigen, dat op het tijdstip der publicatie van de verkregen cijfers deze laatsten nog voldoende recent zijn?” Om deze vraag te kunnen beantwoorden is het noodzakelijk te weten, op welke manier de verschillende bedrijfsgegevens worden verkregen en verwerkt.

De boekhoudingen der Landbouwbedrijven worden verzorgd door diverse Landbouwboekhoudbureaux. In de meeste gevallen loopt het boekjaar van Mei tot Mei, zoodat de boekhoudingen, die betrekking hebben op oogst 1942, in Mei 1943 worden afgesloten. Zijn er dan bovendien nog moeilijkheden of onvolledige opgaven, die eerst moeten worden opgehelderd, of is het betreffende boekhoudbureau overstelpt met ander werk, dan wordt de afsluiting der boekhoudingen soms nog belangrijk vertraagd. Niet eerder dan na de afsluiting der boekhoudingen kunnen de „Debet- en Creditstaten (zie blz. 2) worden ingevuld en naar het Departement worden opgezonden.

De medewerking der Landbouwboekhoudbureaux is in alle opzichten goed te noemen. Het totaal aantal bedrijven, waarvan de medewerkende Landbouwboekhoudbureaux de gegevens ter verwerking aan het Departement toezonden, bedroeg over boekjaar 1941—1942 ruim 11 000, een aantal dat nog gestadig groeit. Alvorens de Debet- en Creditstaten op de daartoe bestemde lijsten kunnen worden overgenomen, worden ze gecontroleerd en gerangschikt naar Provincie, Landbouwgebied, Bedrijfstype en Grootteklasse. Enkele minder belangrijke groepeeringsen, die niet in de gepubliceerde gegevens tot uiting komen, maar die toch ook veel tijd kosten zijn die volgens Gemeente, waarin het bedrijf is gelegen, zuiver pacht, zuiver eigendom of pacht en eigendom. Het is duidelijk, dat met groepeeren pas een aanvang kan worden gemaakt, wanneer van een bepaalde Provincie alle debet- en creditstaten zijn binnengekomen, zoodat het laatst ingekomen formulier het startschot voor de verwerking is.

Uit het bovenstaande blijkt dus wel duidelijk, dat een eerder publiceeren der verkregen bedrijfsresultaten alleen mogelijk zal zijn, wanneer gewerkt kan worden onder optimale omstandigheden, iets wat zelden voorkomt. Bij de samenstelling der prognose van de bedrijfsuitkomsten 1942—1943 is dan ook een geheel ander systeem gevolgd.

Van een betrekkelijk gering aantal bedrijven zijn de gemiddelde bedrijfsuitkomsten berekend per ha over de boekjaren 1941—1942 en 1942—1943. Om het gevaar van onjuistheden door het geringe aantal betrokken bedrijven te omzeilen, is steeds uitgegaan van dezelfde bedrijven. Bij de splitsing der opbrengsten is alleen rekening gehouden met de voornaamste gewassen en bedrijfsonderdeelen, waardoor het wel eens kan voorkomen, dat de post „Diversen” verhoogd wordt met opbrengsten uit onbelangrijke onderdeelen en tengevolge daarvan naar verhouding wat hoog is.

Hieronder volgt een bespreking van de verkregen cijfers per groep van landbouwgebieden. Er is een greep gedaan uit de voornaamste tot die groep behorende gebieden, met die restrictie, dat moest worden volstaan met de reeds door de boekhoudbureaux afgesloten boekhoudingen.

BOEKHOUDBUREAU:

No.

Bedrijfstype:
Grootteklasse: — ha

Provincie:
Gemeente:
Landbouwgebied:

BOEKJAAR 1942/43

DEBET (verlies)

CREDIT (winst)

	Gld	Ct		Gld	Ct
Loon in geld	Rundvee ²⁾
Kost en inw. gezinsleden	Varkens ²⁾
„ „ „ vreemd personeel	Paarden ²⁾
Zaaizaad en pootgoed	Schapen ²⁾
Veevoeder	Melk en zuivel
Meststoffen	Pluimvee en eieren ²⁾
Algemeene onkosten ¹⁾	Hooi
Rente v. d. inventaris	Weidegeld
Saldo Winst ²⁾	Groenten en fruit
			Akkerbouwproducten
			Diversen
Totaal	Totaal

BEDRIJFSINDEELING ⁴⁾

P.M. Onderh., ass. en afschr. gebouwen /

a. Bouwland ha

Grond- en polderlasten /

b. Tuinland „

Totaal /

c. Grasland „

d. Boomgaard „ (..... land)

Totaal ha, waarvan ha eigendom
en „ gepacht voor /

P.M. Huurwaarde woning /
Eigen verbruik ²⁾ /

- ¹⁾ Inclusief afschrijving van den doden inventaris.
²⁾ Verliezen in rood aan te geven.
³⁾ Totaal bedrag der op de div. rekeningen geboekte bedr.
⁴⁾ Opp. tot in hondersten van ha.

A. Zeckleigonden

Als vertegenwoordigers van deze groote groep van gebieden zijn gekozen een 15-tal gebieden, waarvan de eerste kolom op tabel A, voorstelt een combinatie van Noordelijk Bouwstreek, Centrale Bouwstreek en Klein-Oldambt die afzonderlijk een niet voldoende representabel aantal afgesloten boekhoudingen konden leveren.

De grafieken A en A₁ geven de gemiddelde opbrengsten onderverdeeld in granen, peulvruchten, hakvruchten, handelsgewassen, enz. Een verdere splitsing is te vinden in de tabel AA.

Hoewel bij de keuze der bedrijven is gezocht naar bedrijven waar de hoofdbron der inkomsten bestaat uit akkerbouw-opbrengsten, was het niet te vermijden, dat voor sommige gebieden tot de keuze van overwegend akkerbouw en zelfs gemengde bedrijven moest worden overgegaan. In ieder geval is voor ieder gebied, dat bedrijfstype gekozen, waarin naar verhouding het meeste akkerbouw voorkomt.

De bruto-opbrengsten per boekjaar van de verschillende landbouwgebieden loopen, zooals de grafieken A en A₁ duidelijk aantonen, zeer uiteen. Dit is even-

eens het geval met de uitkomsten van eenzelfde gebied over beide boekjaren. De bruto-opbrengst voor de geheele groep is gemiddeld over het boekjaar 1942—1943 f 7,50 hooger dan van het vorige boekjaar. Dit verschil is vrij gering, maar de verschillen in de afzonderlijke gebieden zijn veel grooter. In de Wieringermeer (67,61 ha) daalt de bruto-opbrengst van 1941—1942 naar 1942—1943 met f 105,21 per ha, terwijl op Goeree en Overflakkee een stijging valt op te merken van f 150,78. Toevalligerwijze behooren in beide gebieden de bedrijven tot de zuiver akkerbouw-groep waarmede nog niet gezegd is, dat precies dezelfde gewassen werden verbouwd. Vooral ook, omdat het bedrijfstype in deze groep van gebieden zoo verschillend is, heeft de grootte van de bruto-opbrengst alleen beteekenis voorzoover een vergelijking kan worden gemaakt met cijfers van een vorig boekjaar van hetzelfde of een soortgelijk gebied d.w.z. met bedrijven, waarop dezelfde gewassen worden verbouwd. Zoo kunnen arbeidsintensieve gewassen de bruto-opbrengst verhoogen en tevens de netto-opbrengst verlagen en arbeids-extensieve gewassen omgekeerd. Van links naar rechts in de grafiek geven de eerste zeven gebieden en Zeeuwsch-Vlaanderen OD ¹⁾ van boekjaar 1941—1942 naar boekjaar 1942—1943 een daling van de bruto-opbrengst te zien, terwijl in de andere gebieden een stijging valt te constateeren.

Voor een juist inzicht in de opbrengsten der verschillende gewassen is het noodzakelijk, de gebieden, waar de grootste verschillen voorkomen, wat nader te bezien. Aan de hand van de grafieken A en A₁ zien we in het Oud-Oldambt een daling in de bruto-opbrengst van 1941—42 op 1942—43 van f 60,17 per ha. Behalve aan een geringere opbrengst aan granen en peulvruchten is dit te wijten aan de slechte resultaten der zaadteelt. Dit is des te duidelijker, wanneer hierbij wordt opgemerkt, dat de oppervlakte gebezigd voor zaadteelt in de oogstjaren 1941 en 1942 resp. 2,10 ha en 4,60 ha was. Bij een normale opbrengst der zaadteelt zou in dit gebied, wat overigens maar een zeer schrale troost is, de bruto-opbrengst, zoo ze niet hooger geweest ware dan in boekjaar 1941—1942 toch minstens op hetzelfde peil zijn gebleven. Ditzelfde geldt ook voor het Nieuw-Oldambt, hoewel in mindere mate.

De bedrijven in de Wieringermeer, vooral de grootere, vertoonen een zeer belangrijke achteruitgang in de bruto-opbrengst. Daar het uitgewinterde graan werd vervangen door hakvruchten of handelsgewassen, bleef deze achteruitgang nog eenigszins beperkt. Doordat de granen laat rijp waren en gemaaid te velde staand buitengewoon veel ongunstig weer te verduren hadden, is deze oogst 1942 mede door gebrek aan voldoende arbeidskrachten voor een groot gedeelte mislukt. Dit in tegenstelling met de noordelijke provincies, waar het graan later afrijpte en voordeel trok uit het gunstige najaarsweer.

De vrij belangrijke stijging der bruto-opbrengst bij de bedrijven op Goeree en Overflakkee is voor het overgrote deel te danken aan de opbrengst aan aardappelen en paardenpeen, welk laatste gewas in de plaats is gekomen van het uitgewinterde graan. Bij de overige gebieden zijn de hoogere opbrengsten hoofdzakelijk verkregen door de aardappelteelt en soms, en dan in mindere mate, ook nog door den verbouw van handelsgewassen, terwijl de opbrengsten aan granen beduidend geringer waren.

In het vorenstaande is reeds aangestipt, dat een hooge bruto-opbrengst nog niet wil zeggen, dat de netto-opbrengst hoog behoeft te zijn. Hierbij spelen de uitgaven een te grooten rol. Gemakshalve is voor bijna alle hier gebruikte gebieden de pacht voor beide boekjaren constant gelaten, omdat groote verschillen meestal niet voorkomen. Alleen voor de gebieden Oud-Oldambt en Nieuw-Oldambt werd voor het laatste boekjaar de pacht resp. f 5 en f 15 lager genomen, omdat de berekende cijfers deze verschillen duidelijk aangeven. Dit heeft dus tot gevolg, dat de uitgaven voor pacht voor oogst 1942 in deze gebieden kleiner zijn dan voor oogst 1941. De gemiddelde stijging der uitgaven van boek-

¹⁾ Oostelijk Deel.

TABEL AA

Bedrijfsuitkomsten 1941—1942

Landbouwgebied	Aantal bedrijven	Bedrijfs-type	Gemiddelde oppervlakte	Tarwe	Gerst	Haver	Rogge	V aldboonen	Stamboonen	Erwten	Aard-appelen
			ha	gld.	gld.	gld.	gld.	gld.		gld.	gld.
Noordelijke Bouwstreek . . .	36	O.A.	40,44	132,81	43,97	19,05	7,61	24,01		37,12	4,97
Centrale Bouwstreek . . .											
Klein-Oldambt	13	Z.A.	48,22	114,74	49,94	33,93	27,20	37,76		32,44	35,96
Oud-Oldambt	14	Z.A.	57,19	166,05	49,83	21,55	20,76	25,12		34,52	16,12
Nieuw-Oldambt	15	Z.A.	42,21	209,38	5,51	14,86	3,02	—	20,54	86,29	23,40
Wieringermeer	11	Z.A.	67,61	204,40	4,96	9,65	8,34	10,86		103,39	14,63
Wieringermeer	19	Z.A.	33,62	146,10	3,91	7,67	5,21	4,75	3,50	45,43	56,61
Meerlanden	18	G.B.	32,26	78,01	12,50	3,26	—	—	6,54	33,08	80,13
Voorne en Putten	18	Z.A.	35,97	86,11	10,65	2,87	—	4,69		22,84	253,99
Goeree en Overflakkee	15	O.A.	34,98	58,10	31,66	1,92	—	39,22		20,94	126,04
Tholen	13	O.A.	31,94	75,56	39,75	5,16	—	41,52		12,86	88,97
Schouwen en Duiveland	15	Z.A.	36,78	113,42	63,90	0,84	—	26,05		23,16	130,01
Noordbeveland	15	G.B.	33,70	46,96	33,26	3,39	—	1,26	17,14	12,75	93,60
Zuidbeveland	15	G.B.	14,09	19,29	21,92	0,21	—	6,53	29,28	17,01	24,60
Walcheren	15	O.A.	35,03	85,70	42,82	5,96	—	51,82		19,50	53,16
Z. Vlaanderen OD.	13	Z.A.	45,57	103,45	18,41	—	—	35,47		19,65	161,20
N.W. Zeekleigronden											

Bedrijfsuitkomsten											
Noordelijke Bouwstreek . . .	36	O.A.	40,37	98,77	41,07	20,30	20,83	17,44		24,14	11,50
Centrale Bouwstreek . . .											
Klein-Oldambt	13	Z.A.	48,26	96,45	38,35	20,71	29,61	12,18		23,30	44,50
Oud-Oldambt	14	Z.A.	56,85	100,51	56,59	25,22	22,90	16,39		21,77	8,30
Nieuw-Oldambt	15	Z.A.	42,72	80,15	4,91	8,57	0,66	—	30,40	78,63	66,10
Wieringermeer	11	Z.A.	62,26	87,22	3,37	7,04	8,82	22,84		87,02	43,10
Wieringermeer	19	Z.A.	33,62	84,64	12,34	9,13	3,03	1,04	2,81	28,98	73,30
Meerlanden	18	G.B.	32,21	43,36	19,15	3,42	—	—	6,56	31,19	138,—
Voorne en Putten	18	Z.A.	36,49	39,14	11,52	3,01	—	7,48		12,34	341,00
Goeree en Overflakkee	15	O.A.	35,13	33,96	28,15	1,29	—	36,37		13,55	199,70
Tholen	13	O.A.	32,35	31,—	61,45	1,91	—	32,36		8,02	128,90
Schouwen en Duiveland	15	Z.A.	37,03	104,60	52,12	0,95	—	16,64		7,19	170,10
Noordbeveland	15	G.B.	33,82	34,80	27,81	5,53	—	0,94	9,07	4,83	116,20
Zuidbeveland	15	G.B.	14,37	25,49	14,71	0,19	—	5,54	16,88	19,17	55,20
Walcheren	15	O.A.	34,86	60,13	56,31	14,70	—	20,20		10,13	51,10
Z. Vlaanderen OD.	13	Z.A.	46,32	41,26	37,57	—	—	26,83		45,48	238,20
N.W. Zeekleigronden											

jaar 1941—1942 naar 1942—1943 bedraagt voor de geheele groep van landbouwgebieden f 40,88 per ha. Deze niet geringe stijging heeft reeds daarom beteekenis, omdat bij de bespreking der bruto-opbrengsten reeds is aangetoond, dat hierbij een naar verhouding veel geringere stijging werd gevonden. Zoo is b.v. bij Goeree en Overflakkee het bedrag aan uitgaven voor oogst 1942 f 113,29 hooger dan voor oogst 1941, maar in het vorenstaande is reeds gewezen op de verhoor-

(in guldens per ha)

Suiker- bieten	Voeder- bieten	Koolrapen	Vlas	Koolzaad	Uien	Oliezaden	Paarden- peen	Cichorei	Andere zaden	Stroo	Zaaiklaar verpacht	Paarden	Rundvee, Melk, enz.	Diversen	Totaal
gld.	gld.	gld.	gld.	gld.	gld.	gld.	gld.	gld.	gld.	gld.	gld.	gld.	gld.	gld.	gld.
19,70	2,42	1,41	47,74	—	—	2,21	—	—	11,72	65,20	—	20,83	47,46	21,—	509,23
4,63	2,04	—	4,97	—	—	1,02	—	—	25,09	82,26	—	19,53	—	37,85	509,36
7,99	1,11	—	6,87	—	—	1,48	—	—	38,33	69,58	—	10,94	—	27,60	497,85
67,74	—	—	109,32	—	—	—	—	—	5,69	54,31	—	9,10	—	29,89	639,14
58,74	—	—	130,19	—	—	7,—	—	—	16,20	49,98	—	31,29	—	34,46	684,09
55,91	23,64	—	52,59	—	—	—	—	—	17,40	31,48	3,12	37,53	16,86	34,51	546,22
43,11	1,04	—	2,34	7,21	—	—	—	—	—	5,23	2,51	26,47	222,31	16,23	544,97
105,13	0,84	—	28,04	—	76,81	10,32	6,78	7,80	—	3,97	6,68	16,87	41,03	34,25	719,67
72,25	—	—	8,75	—	14,22	4,68	—	—	—	5,09	—	60,25	74,92	23,39	541,43
102,07	—	—	40,96	—	9,58	3,92	—	—	—	18,59	—	49,15	45,82	13,40	547,31
150,94	—	—	61,81	—	4,59	—	—	—	—	27,35	—	19,67	24,54	22,25	668,53
45,65	—	—	14,21	—	17,10	—	—	—	—	5,10	—	68,01	116,51	59,91	534,85
23,47	—	—	3,78	—	—	—	—	—	—	1,33	—	28,56	243,01	63,12	482,16
93,91	—	—	15,10	—	—	4,87	—	—	—	25,08	—	68,37	50,94	26,81	544,04
95,99	3,79	—	46,23	—	—	28,30	—	—	—	14,22	—	15,89	—	36,50	579,10

1942—1943

19,33	1,63	4,01	37,48	—	—	12,51	—	—	11,82	65,44	—	29,82	46,83	34,92	497,80
2,43	0,53	—	6,61	—	—	10,65	—	—	23,42	70,83	—	15,11	—	54,49	449,19
4,95	0,17	—	0,73	—	—	29,05	—	—	43,21	64,43	—	13,89	—	44,26	452,45
58,41	—	36,14	106,97	—	—	13,56	—	—	19,28	32,78	—	12,97	—	26,48	576,04
67,47	—	19,04	92,99	—	—	16,47	—	—	28,43	33,39	—	17,09	—	44,51	578,89
34,—	44,06	25,74	62,44	—	—	7,11	—	—	24,11	30,58	2,80	18,11	34,28	43,99	542,57
41,82	4,75	—	14,82	1,86	1,72	—	—	—	—	3,86	9,32	21,65	148,70	35,83	526,01
111,81	2,42	—	42,16	—	72,79	14,93	59,66	8,85	—	1,92	22,48	13,02	38,15	67,74	870,45
78,57	—	—	18,77	—	17,46	12,01	—	—	—	3,57	—	29,20	80,88	53,70	607,21
88,10	—	—	64,82	—	10,65	5,41	—	—	—	12,88	—	38,73	45,22	41,04	570,52
175,32	—	—	73,74	—	5,29	17,29	—	—	—	22,54	—	20,41	19,57	33,21	718,97
46,48	—	—	23,45	—	4,92	6,84	—	—	—	4,84	—	49,16	142,27	74,23	551,41
26,98	—	—	16,14	—	—	3,87	—	—	—	0,72	—	23,53	242,63	80,63	531,77
91,62	—	—	18,19	—	—	27,07	—	—	—	17,40	—	48,81	51,72	57,68	525,06
109,52	2,63	—	43,76	—	—	21,50	—	—	—	13,27	—	19,40	—	34,28	633,77

ging der bruto-opbrengst van f 150,78, zoodat niettegenstaande de meerdere onkosten toch nog een verhooging van de netto-opbrengst werd verkregen. In de Wieringermeer stijgen eveneens de kosten belangrijk, maar hierbij deed zich tevens een sterke verlaging der bruto-opbrengst voor, zoodat hier twee factoren in de verkeerde richting werken.

Hoewel het dus voor den boer van groot belang is in verband met gewassenkeuze e.d. de bruto-opbrengsten en de daarbij behorende uitgaven terdege te kennen, zijn deze beide factoren vooruit nooit zeker te bepalen en uit finantieel oogpunt is het uiteindelijk resultaat, dus de netto-opbrengst van doorslaande betekenis. Gemiddeld over de geheele groep is de netto-opbrengst van oogst 1942 f 33,38 lager dan van oogst 1941. Voor sommige gebieden b.v. Goeree en Overflakkee en de meeste gebieden van Zeeland is het netto-overschot, waarschijnlijk dank zij de gunstige aardappel-opbrengst, nog ruim voldoende, maar de gebieden van Groningen, de Wieringermeer en de Meerlanden hebben voor oogstjaar 1942 door de gedeeltelijk mislukte zaad- en graanoogst en rekening houdende met de opbrengstwaardevermindering van den grond door kunstmestgebrek een beslist te laag netto-overschot. Het is evenwel bezwaarlijk om bij de prijsbepaling een dusdanig risico op te nemen.

B. Rivierkleigronden

Deze groep van landbouwgebieden, hoewel van minder groot belang dan de zeekeigronden is toch wel van zoo groote betekenis, dat een afzonderlijke bespreking alleszins gerechtvaardigd is. Een nadeel is, dat slechts van drie gebieden de gegevens konden worden verkregen, maar in grafiek B is terstond te zien, dat met uitzondering van de kleine bedrijven in de Lijmers het verloop der bruto-opbrengsten vrij regelmatig is. De gemiddelde stijging van de bruto-opbrengst over boekjaar 1942—1943 t.o.v. 1941—1942 is f 12,53 per ha. De uitgaven daalden met gemiddeld f 18,36, zoodat voor oogstjaar 1942 in vergelijking met 1941 een f 30,89 hogere netto-opbrengst werd verkregen. De mindere onkosten zijn een gevolg van de inkrimping van de pluimveehouderij. De gebezigde cijfers zijn alle afkomstig van gemengde bedrijven. Gemiddeld voor deze groep is de fruitopbrengst van oogstjaar 1942 \pm f 60 hooger dan van oogstjaar 1941. Was dus 1942 een normaal fruitjaar geweest inplaats van een bij uitstek gunstig, dan zou de netto-opbrengst over 1942 \pm f 30 lager zijn geweest dan over 1941.

TABEL BB

Bedrijfsuitkomsten (in guldens per ha)

1941—1942											
	Aantal bedrijven	Bedrijfstype	Gemiddelde oppervlakte	Rundvee	Varkens	Melk en Zuivel	Pluimvee en Eieren	Groenten en Fruit	Akkerbouw-producten	Diversen	Totaal
		ha	gld.	gld.	gld.	gld.	gld.	gld.	gld.	gld.	gld.
IJsselstreek (Gld.)	9	G.B.	22,81	78,81	26,33	102,69	24,54	5,46	47,30	9,80	324,66
De Lijmers	16	G.B.	23,23	39,29	27,41	105,36	10,05	26,13	88,23	24,05	351,32
" "	11	G.B.	5,38	49,26	93,59	193,22	109,83	65,12	69,94	30,60	628,25
De Betuwe	15	G.B.	25,91	54,39	24,53	115,33	13,34	74,18	64,—	15,14	410,84
" "	9	G.B.	5,66	114,86	47,87	186,80	49,66	373,51	15,29	12,04	817,95
1942—1943											
IJsselstreek (Gld.)	9	G.B.	22,33	74,08	19,17	93,23	3,66	3,83	58,57	24,09	324,31
De Lijmers	16	G.B.	22,16	52,16	29,27	111,30	8,48	25,46	80,36	25,73	365,22
" "	11	G.B.	5,57	27,01	62,52	169,73	26,34	106,45	84,15	69,81	570,32
De Betuwe	15	G.B.	26,43	48,12	17,66	84,07	3,72	141,94	80,10	26,83	453,42
" "	9	G.B.	6,08	36,79	18,39	117,71	10,56	611,21	31,20	38,—	876,96

In grafiek B is, evenals in tabel BB, duidelijk te zien, welk een groote rol de fruitteelt in deze groep van gebieden speelt. In de kleinere bedrijven komt dit naar verhouding veel meer tot uiting dan in de grootere. Wanneer we de alle verwachtingen overtreffende fruitopbrengst van 1942 even buiten beschouwing laten, valt het niet moeilijk, om vast te stellen, dat een bedrijfswinst van f 100 per ha in de huidige tijdsomstandigheden, als niet al te gunstig moet worden aangemerkt. Dat ten slotte de netto-opbrengst in 1942 hooger is dan in 1941 is, behalve aan het fruit, te danken aan de opbrengsten der akkerbouwproducten en der diverse ontvangsten, daar de posten Rundvee, Varkens, Melk en Zuivel en Pluimvee & Eieren voor boekjaar 1942—1943 geringere opbrengsten gaven dan in het boekjaar 1941—1942.

C. Weidestrecken

Als vertegenwoordigers van deze groep zijn gekozen een 7-tal landbouwgebieden, waarvan er vijf met 2 verschillende grootteklassen voorkomen. Voor de heele groep zijn in totaal de gegevens van 290 bedrijven gebruikt. Zij behooren allen tot het type zuivere veeteelt. Behalve een meestal gering bedrag aan diverse ontvangsten, bestaat de bruto-opbrengst uit inkomsten van Rundvee en Melk en Zuivel. Hierbij komt nog in het Weidegebied van Overijssel (20—50 ha) een opbrengst aan Paarden, voor het Middengewest een opbrengst aan Schapen en voor het Middengewest, de Krimpenerwaard en de Alblasserwaard een opbrengst aan Varkens. De bruto-opbrengst, die dus uit weinig factoren is samengesteld is voor boekjaar 1942—1943 in alle twaalf gevallen lager dan in boekjaar

TABEL CC.

Bedrijfsuitkomsten (in guldens per ha.)

Landbouwgebied	Aantal bedrijven	Bedrijfs- type	Gemiddelde oppervlakte	Rundvee	Paarden	Varkens	Schapen	Melk en Zuivel	Diversen	Totaal
1941—1942										
			ha	gld.	gld.	gld.	gld.	gld.	gld.	gld.
Kleiweidestreek (Fr.)	32	Z.V.	20—50	115,82	—	—	—	360,46	35,69	511,97
Veenweidestreek (Fr.)	23	Z.V.	20—50	95,19	—	—	—	325,47	38,46	459,12
„ („)	12	Z.V.	14,16	96,74	—	—	—	351,85	36,92	485,51
Weidegebied (Ov.)	19	Z.V.	10—20	75,64	—	—	—	282,87	46,55	405,06
„ („)	34	Z.V.	20—50	64,53	19,86	—	—	253,75	27,28	365,42
Middengewest	21	Z.V.	20—50	78,59	—	7,07	66,14	269,20	19,07	440,07
„	40	Z.V.	10—20	78,80	—	15,66	38,94	314,64	16,07	464,11
Delf- en Schieland	18	Z.V.	18,02	40,67	—	—	—	429,94	33,16	503,77
Krimpenerwaard	31	Z.V.	10—20	60,41	—	34,11	—	349,28	13,44	457,24
„	19	Z.V.	20—50	45,98	—	36,21	—	324,26	13,57	420,02
Alblasserwaard	24	Z.V.	10—20	65,46	—	26,80	—	268,94	42,39	403,59
„	17	Z.V.	20—50	59,97	—	23,80	—	288,44	45,48	417,69
1942—1943										
Kleiweidestreek (Fr.)	32	Z.V.	20—50	100,83	—	—	—	283,31	22,29	406,43
Veenweidestreek (Fr.)	23	Z.V.	20—50	72,94	—	—	—	274,33	46,34	393,61
„ („)	12	Z.V.	13,58	89,39	—	—	—	292,12	27,85	409,36
Weidegebied (Ov.)	19	Z.V.	10—20	32,70	—	—	—	251,91	79,67	364,28
„ („)	34	Z.V.	20—50	36,03	21,32	—	—	226,46	38,16	321,97
Middengewest	21	Z.V.	20—50	66,69	—	11,60	93,21	216,04	17,23	404,77
„	40	Z.V.	10—20	79,36	—	16,81	65,70	257,35	26,63	445,85
Delf- en Schieland	18	Z.V.	17,98	58,12	—	—	—	343,09	46,88	448,09
Krimpenerwaard	31	Z.V.	10—20	59,62	—	21,22	—	299,18	20,74	400,76
„	19	Z.V.	20—50	48,47	—	25,48	—	279,92	26,36	380,23
Alblasserwaard	24	Z.V.	10—20	55,67	—	20,94	—	226,89	52,82	356,32
„	17	Z.V.	20—50	63,24	—	24,07	—	246,90	78,11	412,32

1941—1942 en wel gemiddeld f 49,16 per ha. De Weidestrecken — vooral de Kleiweidestreek — van Friesland gaan ver boven dit gemiddelde uit, terwijl het Middengewest (10—20 ha) en de Alblasserwaard (20—50 ha) verschillen te zien geven, die veel kleiner zijn dan de gemiddelde daling. In vergelijking met boekjaar 1941—1942 geven de Friesche gebieden en het Weidegebied van Overijssel (10—20 ha) voor het boekjaar 1942—1943 een stijging van de uitgaven te zien, terwijl voor de overige gebieden een daling valt te constateeren. Gemiddeld voor de geheele groep geeft de berekening een daling van f 10,51 per ha. De netto-opbrengst is gemiddeld voor boekjaar 1942—1943 f 38,65 lager dan in het jaar tevoren. De daling der netto-opbrengst is het grootst in die gebieden, waar de uitgaven zijn gestegen. Alleen bij de Krimpenerwaard en de Alblasserwaard (beiden 20—50 ha) geeft de netto-opbrengst t.o.v. 1941—1942 een geringe stijging te zien. In tabel CC ziet men duidelijk, dat de opbrengsten aan Paarden van weinig of geen beteekenis zijn, terwijl ook de inkomsten aan varkens en schapen, die bij enkele gebieden voorkomen, geen doorslaggevende beteekenis hebben. Als voornaamste factor voor de daling der bruto-opbrengst over 1942—1943, in verhouding tot het vorige boekjaar, is aan te wijzen de gemiddelde daling in de opbrengst aan melk en zuivel van f 51,59 per ha.

Uit de grafieken C en C₁ blijkt duidelijk, dat in vele gevallen de netto-opbrengst maar weinig boven de f 100 per ha ligt of zelfs er onder blijft. Onder de huidige omstandigheden waarbij door de inkrimping van den veestapel en gebrek aan krachtvoer de productie steeds geringer wordt, is dit in verhouding tot de akkerbouw- en gemengde bedrijven, een teleurstellend resultaat.

D. Zandgronden

Op één uitzondering na zijn in deze groep van gebieden bedrijven verwerkt behorende tot het type „gemengde bedrijven”. Rekening houdende met de totale oppervlakte van deze groep in verhouding tot de andere nemen de Zandgronden een belangrijke plaats in en hebben een eigen karakter. Op de zandbedrijven in het algemeen vindt men alle takken van bedrijf, terwijl speciaalteeften slechts zelden voorkomen. Ook wat de bedrijfsvoering en de voorziening van arbeidskrachten betreft is het op de Zandgronden in het algemeen heel anders gesteld dan b.v. in de akkerbouwgebieden. In de tabel DD en de bijbehorende grafieken zijn alleen de voornaamste bedrijfsonderdeelen afzonderlijk genoemd, waarbij de betrekkelijk groote post „Diversen” aangeeft, dat nog verschillende andere meer of minder groote opbrengsten op deze bedrijven voorkomen. Het kan als een nadeel worden aangemerkt, dat b.v. van de zuidelijke zandgebieden van Brabant en Limburg zoo weinig gegevens beschikbaar waren, maar aangezien zoowel voor boekjaar 1942—1943 als voor boekjaar 1941—1942 — welk jaar geheel te controleeren is — voor de Brabantsche gebieden geen afwijkingen met de rest van die groep geconstateerd konden worden, mag wel worden aangenomen, dat deze cijfers voldoende betrouwbaar zijn. Grafiek D toont duidelijk, hoe samengesteld de opbrengsten bij de Zandgronden zijn. „Melk & Zuivel” overheerscht, maar de andere onderdeelen zijn zeker niet onbelangrijk. Bij vergelijking van grafiek D met grafiek D₁ valt direct op, dat in het laatste boekjaar op de zandbedrijven veel is veranderd. Alle bedrijfsopbrengsten met uitzondering van de Akkerbouwproducten en de Diversen zijn in meerdere of mindere mate gedaald. Normaal werden de verbouwde akkerbouwproducten op de zandgronden grootendeels op het eigen bedrijf verbruikt. Deze bedrijven hadden in vele gevallen een vrij groote veebezetting, waarvoor het voedsel zooveel mogelijk door het eigen bedrijf werd geleverd. Tevens werd dikwijls nog een vrij groote hoeveelheid krachtvoer aangekocht. Door de oorlogsomstandigheden zijn groote veranderingen teweeggebracht. De veestapel (Rundvee, Varkens en Pluimvee) moest in meerdere of mindere mate worden ingekrompen en de aankoop van

TABEL DD

Bedrijfsuitkomsten (in guldens per ha)

	Aantal bedrijven	Bedrijfs- type	Gemiddelde oppervlakte	Rundvee	Varkens	Melk en Zuivel	Pluimvee	Paarden	Akkerbouw- producten	Div.arsen	Totaal
1941—1942											
			ha	gld.	gld.	gld.	gld.	gld.	gld.	gld.	gld.
Zandgebied (Ov.) . . .	51	G.B.	7,26	49,26	44,31	178,66	43,33	—	37,29	13,91	366,76
"	77	G.B.	18,45	54,18	28,15	137,76	23,98	—	38,30	23,27	305,64
Veluwe	14	G.B.	7,31	33,21	—	218,32	74,51	—	52,93	94,37	473,34
"	21	G.B.	21,62	61,10	—	147,51	27,53	—	96,78	71,13	404,05
"	11	O.V.	14,84	32,67	—	213,22	21,58	—	22,24	59,71	349,42
Graafsch. Zutphen . .	42	G.B.	6,77	59,04	74,69	157,82	75,46	—	61,42	33,98	462,41
"	62	G.B.	16,55	59,27	41,02	118,04	34,93	—	58,38	38,76	350,40
Meijerij	8	G.B.	10-20	40,30	44,—	146,16	18,56	37,43	61,99	21,82	370,26
Z. en O. zandgronden	8	G.B.	10-20	29,96	31,56	166,96	18,05	33,93	85,74	29,26	395,46
1942—1943											
Zandgebied (Ov.) . . .	51	G.B.	7,22	31,64	33,28	135,76	17,36	—	51,95	77,88	347,87
"	77	G.B.	18,51	34,82	20,78	111,96	5,92	—	54,83	57,56	285,87
Veluwe	14	G.B.	7,12	58,77	—	158,80	14,48	—	80,29	102,82	415,16
"	21	G.B.	22,02	47,08	—	107,02	3,58	—	121,45	108,80	387,93
"	11	O.V.	14,88	51,06	—	167,66	1,60	—	34,40	53,75	308,47
Graafsch. Zutphen . .	42	G.B.	6,87	49,46	47,72	146,67	22,05	—	78,50	67,57	411,97
"	62	G.B.	16,32	46,55	26,64	115,69	9,89	—	83,16	67,65	349,58
Meijerij	8	G.B.	10-20	49,79	84,87	123,93	7,49	54,94	79,57	32,34	432,93
Z. en O. zandgronden	8	G.B.	10-20	27,67	40,97	148,96	10,02	15,73	104,46	31,74	379,55

krachtvoer werd zeer beperkt. De uitgaven daalden daardoor voor boekjaar 1942—1943 in verhouding tot het vorige boekjaar met voor sommige gebieden een vrij belangrijk bedrag (Veluwe 7,12 ha) door de inkrimping van de pluimveehouderij en voor de geheele groep met f 23,14 per ha. Aangezien de bruto-opbrengst met gemiddeld f 20,01 daalde, is het netto-overschot voor boekjaar 1942—1943 f 3,13 hooger dan in het vorige boekjaar. Grafiek D₁ toont zeer duidelijk, dat in boekjaar 1942—1943 verschillende gebieden een netto-opbrengst geven, welke niet boven de f 100 gaat.

E. Veenkoloniën

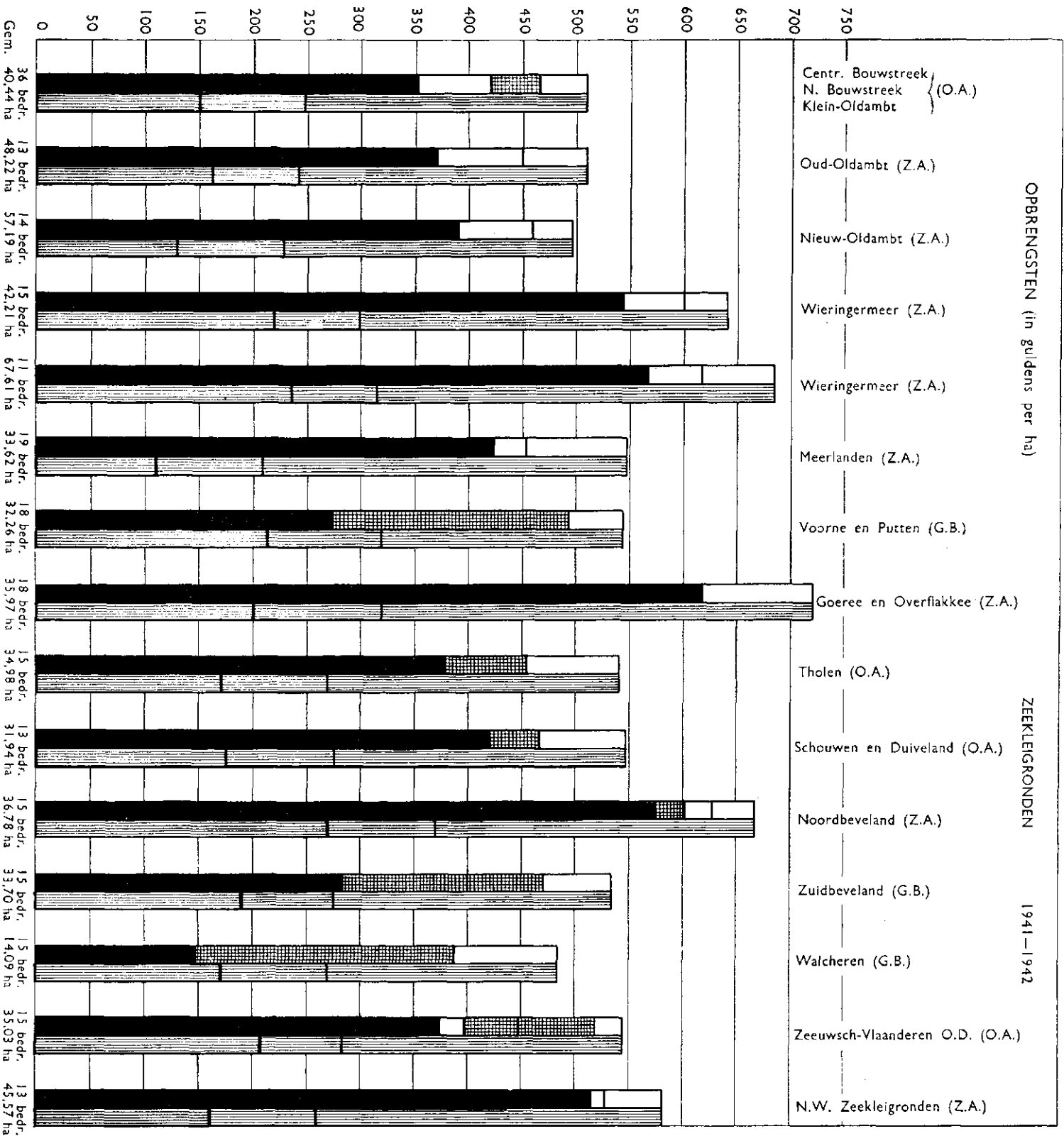
Evenals dit is geschied bij de Rivierkleigronden, verdient het aanbeveling een afzonderlijke beschouwing aan deze groep van gebieden te wijden. Voor de oorlogsjaren strekte zich de bespreking der bedrijfsuitkomsten in „de economische toestand van den Landbouw” slechts uit over de zeekleigronden, weidestroken en zandgronden. Na Mei 1940 is echter vooral voor deze groep van bedrijven heel wat veranderd, wat invloed heeft op de uitkomsten.

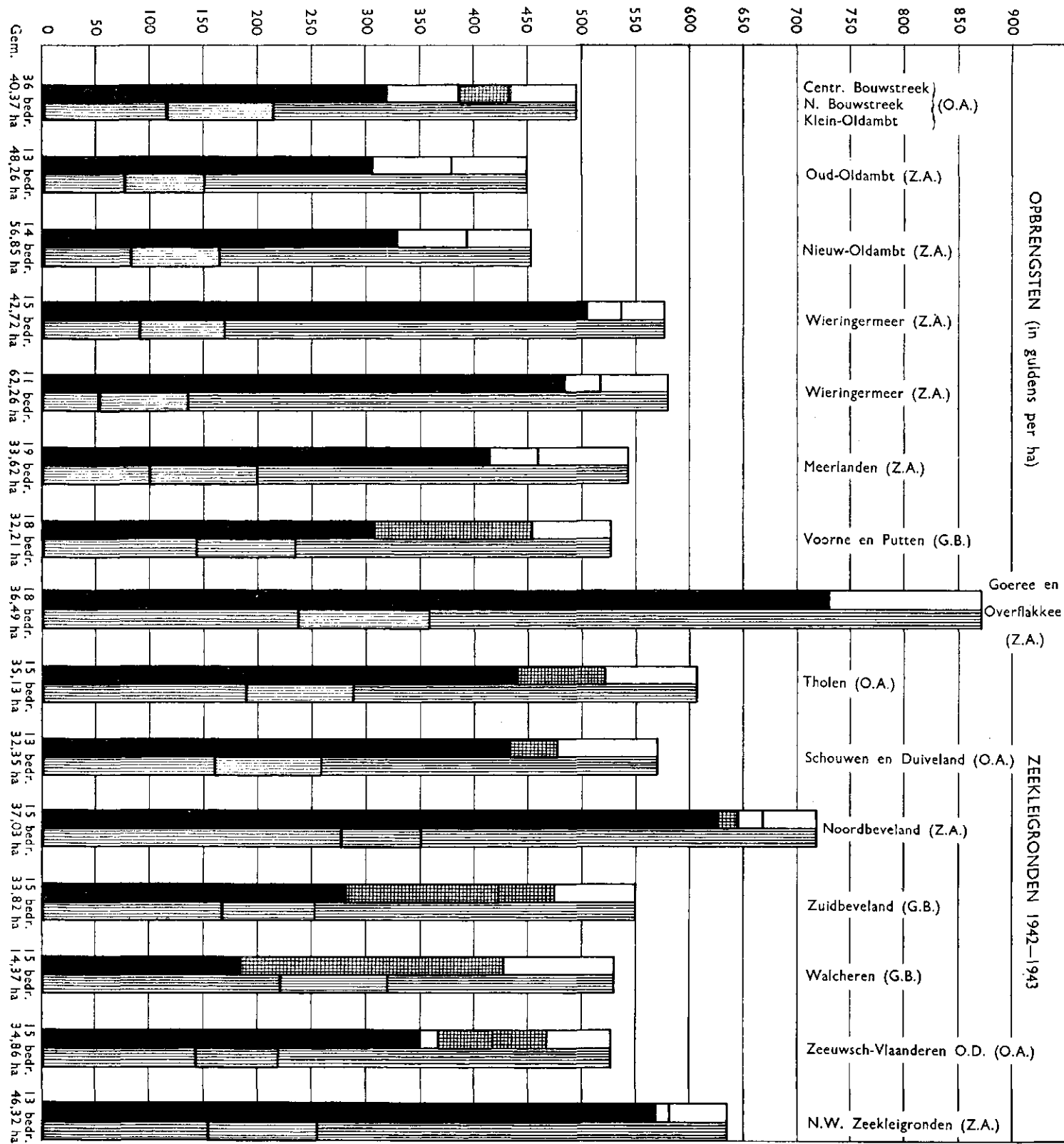
In achterstaande tabel EE valt direct op, dat het verschil tusschen beide gebieden wat betreft de bruto-opbrengst der beide boekjaren ongeveer gelijk is. Dit geldt eveneens voor de uitgaven en de netto-opbrengst. Ook in Grafiek E komt dit zeer duidelijk tot uiting. Hoewel voor beide gebieden de aardappelteelt de hoofdbron van inkomsten vormt is er tusschen de verdere samenstellende factoren der bruto-opbrengst nogal wat verschil. De oude Veenkoloniën zullen ook door de bodemgesteldheid langer het gebrek aan kunstmest kunnen overleven dan de nieuwe veenkoloniën. Niettegenstaande na den oorlog voor deze groep van gebieden de opbrengst van de aardappelteelt minder gunstig zou kunnen worden, is het huidige resultaat zeer goed.

TABEL EE

Bedrijfsuitkomsten (in guldens per ha)

	Aantal bedrijven	Bedrijfs- type	Gemiddelde oppervlakte	Aardappelen	Bieten	Rogge	Tarwe	Haver	Peul- vruchten	Stroo	Paarden	Diversen	Totaal
1941—1942													
Nieuwe Veen- koloniën			ha	gld.	gld.	gld.	gld.	gld.	gld.	gld.	gld.	gld.	gld.
Drenthe . . .	14	ZA.	20—50	403,90	2,53	57,74	9,54	6,84	34,02	23,08	10,85	25,88	574,38
Oude Veenkol. Gron./Drenthe	22	ZA.	20—50	289,32	14,31	59,76	49,68	25,70	10,72	33,19	9,51	44,79	536,98
1942—1943													
Nieuwe Veen- koloniën													
Drenthe . . .	14	ZA.	20—50	478,03	1,95	84,25	7,13	6,97	2,23	24,79	11,35	29,31	646,01
Oude Veenkol. Gron./Drenthe	22	ZA.	20—50	391,08	15,74	62,03	30,66	23,49	3,68	29,52	11,71	40,85	608,76

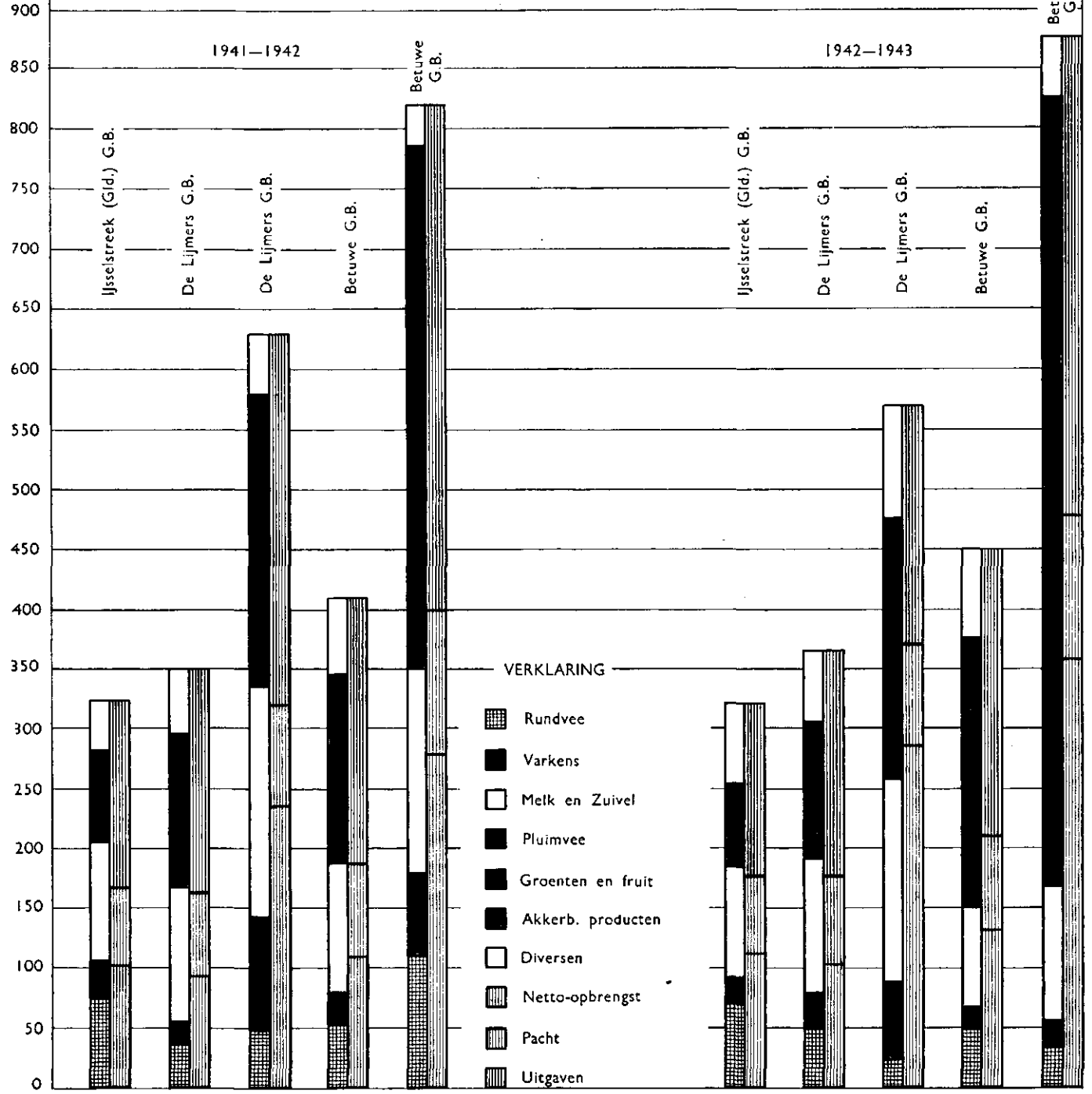
- VERKLARING**
- Granen
 - Peulvruchten
 - Hakvruchten
 - Handelsgewassen
 - Stroo
 - Rundvee, Melk, enz.
 - Paarden
 - Diversen
 - Netto-opbrengst
 - Pacht
 - Uitgaven

OPBRENGSTEN (in guldens per ha)

RIVIERKLEIGRONDEN

1941—1942

1942—1943

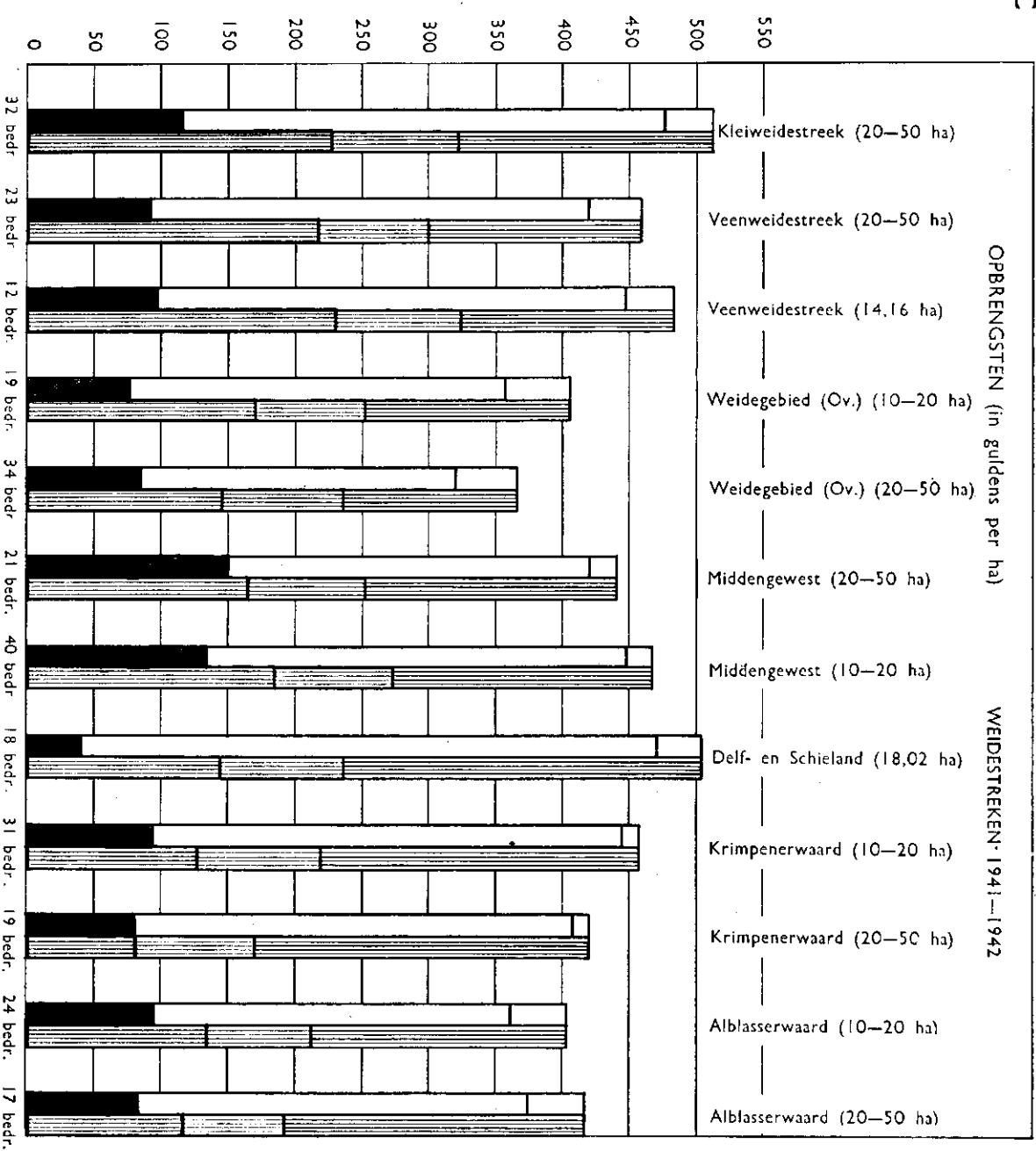
VERKLARING

- Rundvee
- Varkens
- Melk en Zuivel
- Pluimvee
- Groenten en fruit
- Akkerb. producten
- Diversen
- Netto-opbrengst
- Pacht
- Uitgaven

9 bedr. 16 bedr. 11 bedr. 15 bedr. 9 bedr. 9 bedr. 16 bedr. 11 bedr. 15 bedr. 9 bedr.
 Gem. 22,81 ha 23,23 ha 5,38 ha 25,91 ha 5,66 ha 22,33 ha 22,16 ha 5,57 ha 26,43 ha 6,08 ha

OPBRENGSTEN (in guldens per ha)

WEIDESTREKEN 1941-1942

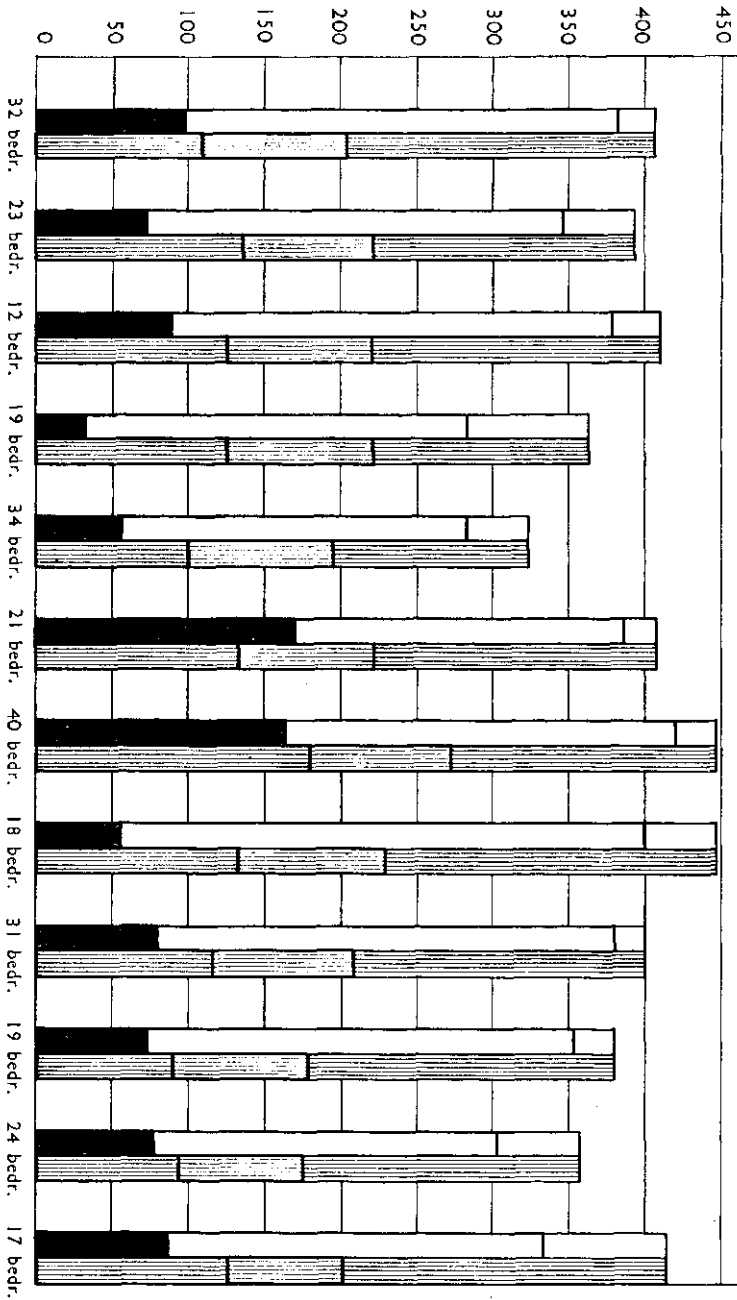

VERKLARING

- Rundvee
- Paarden
- Varkens
- Schapen
- Melk en Zuivel
- Diversen
- ▨ Netto-opbrengst
- ▧ Pacht
- ▩ Uitgaven

OPBRENGSTEN (in guldens per ha)

WEIDESTREKEN 1942-1943

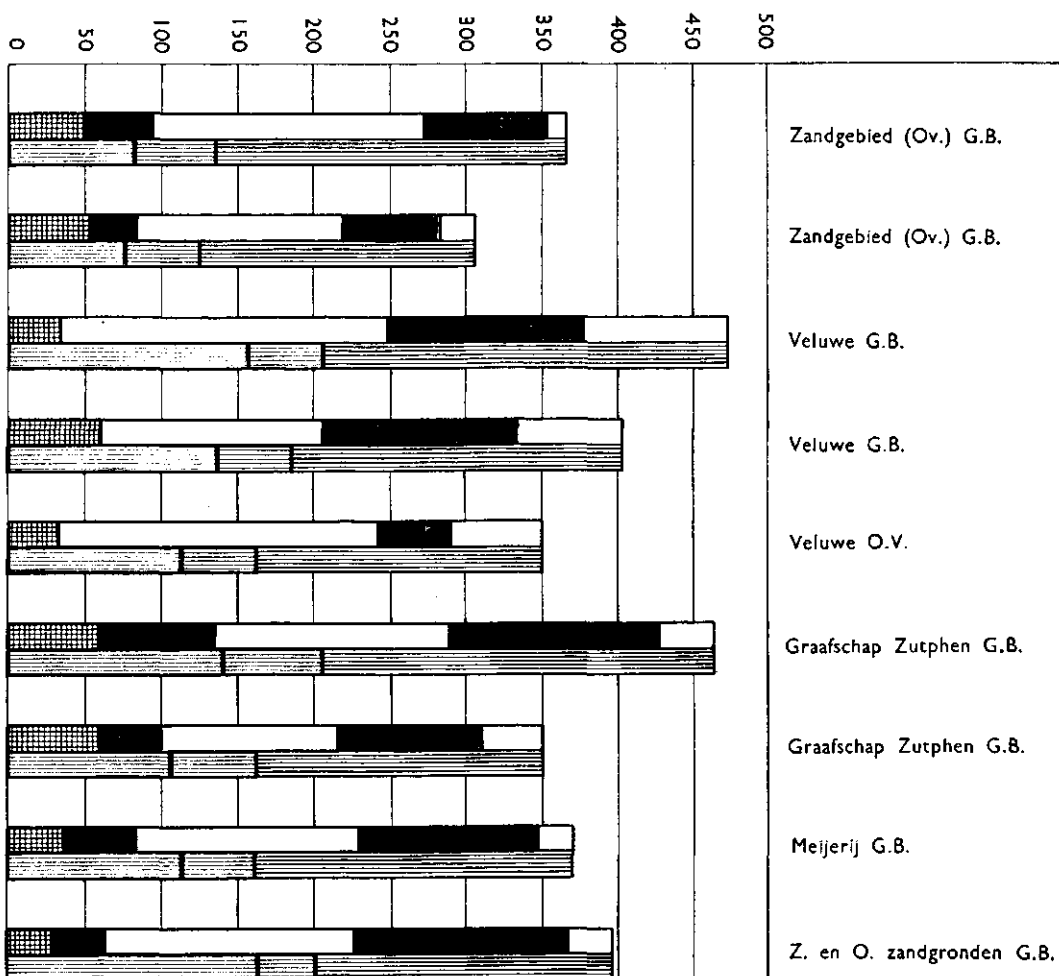

VERKLARING

- Rundvee
- Paarden
- Varkens
- Schapen
- Melk en Zuivel
- Diversen
- ▨ Netto-opbrengst
- ▧ Pacht
- ▩ Uitgaven

OPBRENGSTEN (in guldens per ha)

ZANDGRONDEN 1941-1942

VERKLARING

Rundvee

Varkens

Melk en Zuivel

Pluimvee

Paarden

Akkerb. producten

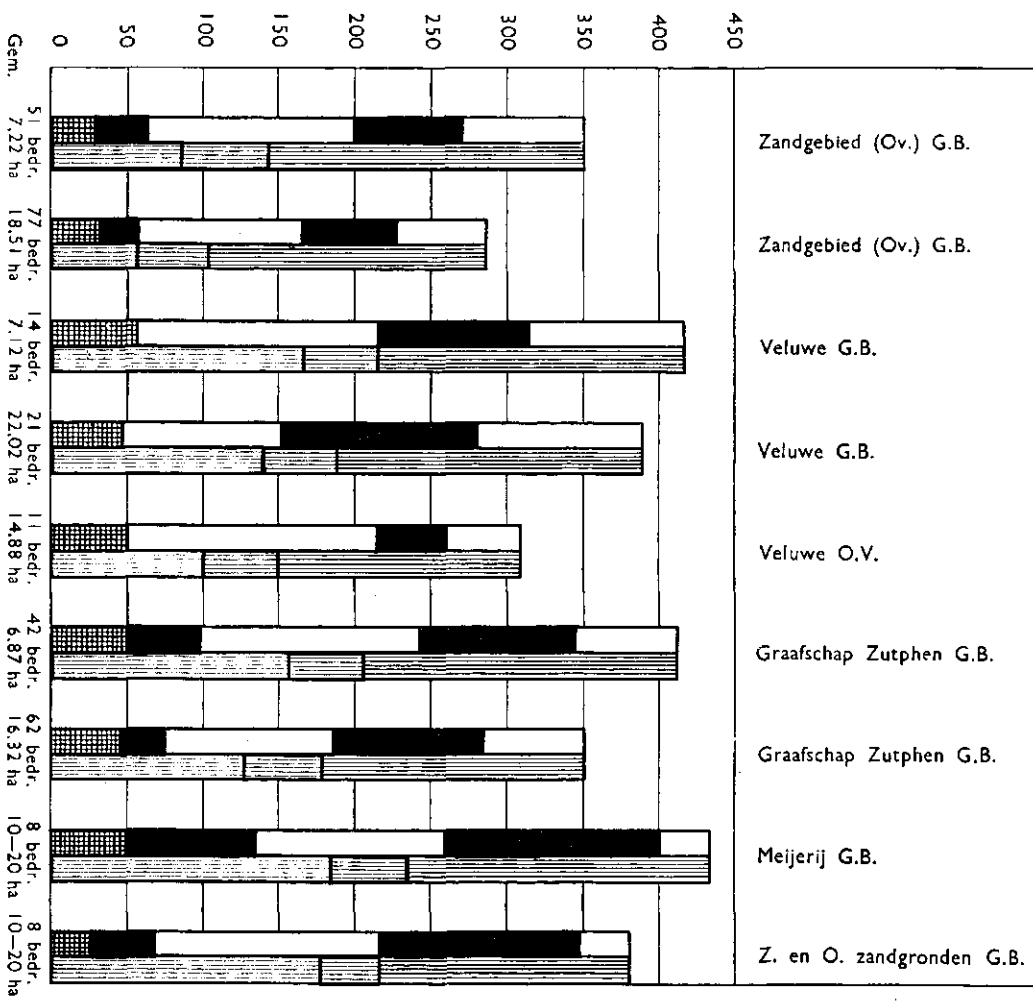
Diversen

Netto-opbrengst

Pacht

Uitgaven

OPBRENGSTEN (in gulden per ha) ZANDGRONDEN 1942-1943

VERKLARING

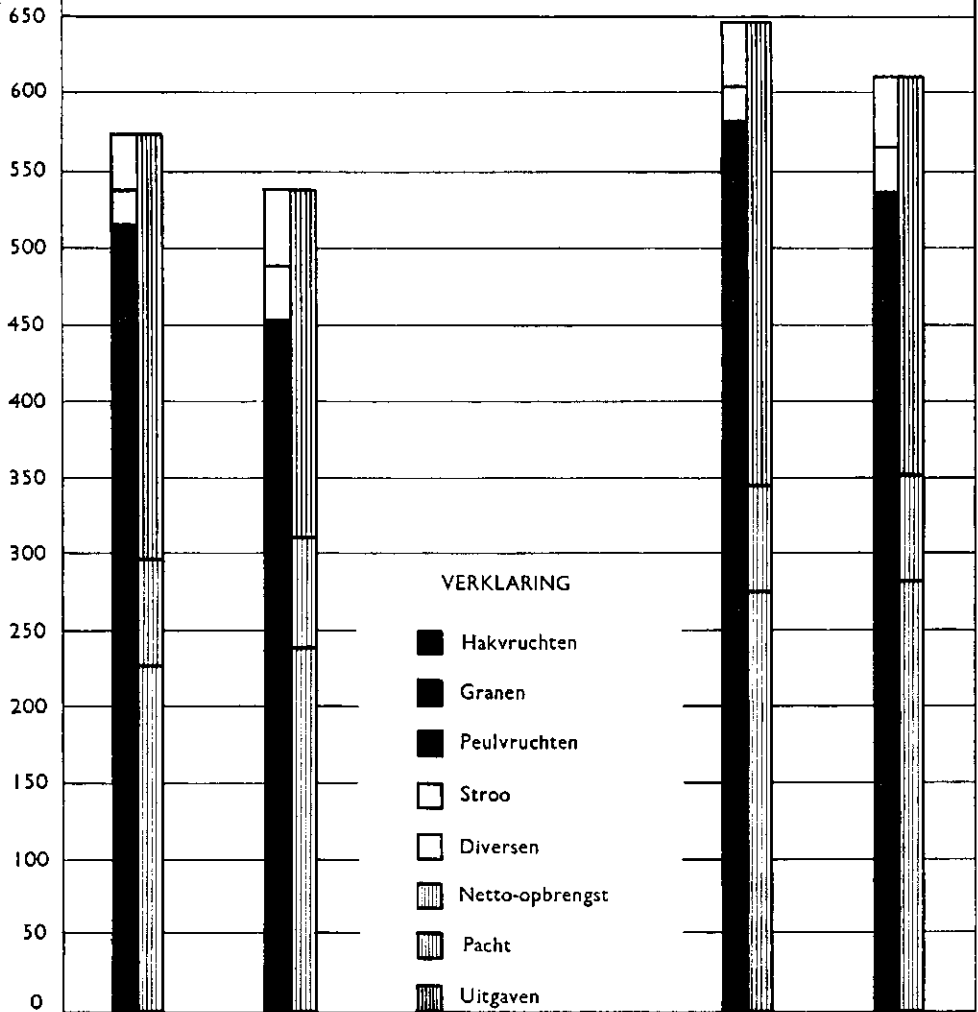
- Rundvee
- Varkens
- Melk en Zuivel
- Pluimvee
- Paarden
- Akkerb. producten
- Diversen
- Netto-opbrengst
- Pacht
- Uitgaven

OPBRENGSTEN (in guldens per ha) VEENKOLONIEN

Z.A. 20-50 ha

1941-1942

1942-1943

Nieuwe Veenk. Oude Veenk.
Drenthe 14 bedr. Gron./Dr. 22 bedr.

Nieuwe Veenk. Oude Veenk.
Drenthe 14 bedr. Gron./Dr. 22 bedr.